

Posudek oponenta bakalářské práce

Autor: **Václav Rabiňák**

Název práce: **Znaková povaha uměleckého díla u Jana Mukařovského a Nelsona Goodmana**

Školitel: **Mgr. Štěpán Kubalík**

Oponent: **doc. Tomáš Kulka PhD.**

Kdybych měl charakterizovat bakalářskou práci Václava Rabiňáka nějakým rčením, řekl bych, že se na lov na vrabce vypravil s kanónem. Mám tím na mysli to, že předložený text mohl být podle mého názoru (bez jakéhokoli přehánění) velmi úspěšně obhájen i jako práce diplomová.

Když jsem dostal tuto bakalářskou práci do ruky, ušklíbnul jsem se nad počtem jejích stran (96), a v duchu jsem si už formuloval výtku, že téma mohlo být adekvátně zpracováno v polovičním rozsahu. Když jsem však práci přečetl změnil jsem názor a jsem nyní přesvědčen, že práce má právě ten rozsah, který potřebuje. Široký záběr je zdůvodněn i v práci samotné, z jejíhož závěru budu autora citovat: „Naším úkolem bylo nejprve tuto klíčovou charakteristiku uměleckého díla [1. znakovost a 2. netransparentnost] v obou teoriích zvláště představit a také uvést její myšlenkové zdroje. Protože tyto zdroje mají svůj počátek shodně už ve východiscích zkoumaných teorií, a přesvědčení o znakové transparentnosti uměleckého díla je třeba naopak vnímat až jako jejich závěr či vyústění (především v Goodmanově teorii je to zjevné), byli jsme z povahy věci nuceni tyto teorie představit jako celek.“

K tomu bych dodal, že představení obou filosofů zde není jen inteligentním převyprávěním relevantních textů, jde o deduktivně pojatou filosofickou analýzu či racionální

rekonstrukci, která ukazuje, co z čeho vyplývá a strukturuje obě teorie do deduktivní formy. S jistou nadsázkou by se dalo říci, že se pokouší o jejich axiomatizaci, což je užitečné zvláště u Jana Mukařovského, jehož teorie je presentována méně systematicky. Na některých místech práce autor také zmiňuje své vlastní postřehy, které mi přišly správné a zajímavé.

Za nejdůležitějších považuji kritickou poznámku ke Googmanově teorii upozorňující na absenci společenského faktoru při konstituci referenčních funkcí. Bylo by zajímavé tuto kritiku rozvést v kontrastu s důrazem, která na sociální aspekty klade Jan Mukařovský.

V posledním odstavci závěru práce autor vysvětluje, proč se „až na drobné výjimky“ nevěnoval kritice analyzovaných textů ani jejich nedořešeným otázkám, a poznamenává, že „komplexnější zhodnocení obou teorií [... je nucen] ponechat na jinou příležitost“. Doufám, že touto příležitostí bude jeho práce diplomová.

Bakalářskou práci Václava Rabiňáka k obhajobě **doporučuji** a navrhuji hodnocení známkou *výborně*. (Stejnou známku bych navrhoval i kdyby šlo o práci magisterskou.)

Nyní několik poznámek a otázek ke kterým bych chtěl, aby se Václav Rabiňák vyjádřil.

1. Poznámka k poznámkovému aparátu: Všechny odkazy k Mukařovského textům jsou směřovány ke stránkám sborníku nazvaném *Studie I* vydaném v roce 2000. Uvítal bych, kdyby autor uvedl také názvy příslušných esejů či přednášek, aby čtenář obeznámený s Mukařovského dílem hned věděl, v jakém kontextu se příslušná tvrzení vyskytují.

2. Jako hlavní společné teze, ke kterým z jiných východisek dospěli Jan Mukařovský a Nelson Goodman uvádí kolega Rabiňák znakovost uměleckého díla a

netransparentnost uměleckého znaku. K těmto dvěma tezím bych přidal ještě další také velmi důležitou charakteristiku a sice důsledný funkcionalismus, či funkční přístup k umění a k jeho definici. Je to právě funkce (a nikoli soubor imanentních vlastností objektu), co určuje má-li daný objekt v daném kontextu nárok na status uměleckého díla. Tímto se teorie obou filosofů stávají imunní vůči wittgensteinovským antiesencialistickým argumentům poukazujících na to, že umění nelze definovat pomocí nutných a postačujících podmínek popisujících imanentní vlastnosti objektů, neboť pojem umění je typickým příkladem otevřeného pojmu (Morris Weitz). Nelson Goodman považoval své funkcionální pojetí za natolik důležité, že mu věnoval samostatný esej nazvaný „Kdy je umění“, který byl filosofickou komunitou přijat jako „novum“ a zásadní posun vpřed. Mukařovský tento aspekt nijak zvlášť netématizoval, neboť mu samovolně vyplynul z prvotních předpokladů jeho estetické teorie. Nicméně jde o velmi významný filosofický počín, jak ve své disertační práci ukazují například Denis Ciporanov.

3. Jak jsem již zmínil, Rabiňákova komparace, která je psána ze synchronického pohledu je příkladná. Dala by se ale doplnit komplementárním pohledem diachronickým, z kterého by bylo zřejmé, že Jan Mukařovský již v třicátých letech anticipoval stěžejní myšlenky, na nichž Nelson Goodman koncem šedesátých let postavil svou filosofii umění. Odtud bychom mohli začít spekulovat o tom, zda by historie moderní estetiky vypadala stejně, kdyby angloameričtí filosofové znali Mukařovského esej „Funkce, norma a hodnota jakožto společenská fakta.“ Když autor vysvětluje zásadní důležitost pojmu exemplifikace poukazuje správně na to, že Goodmanovi umožňuje vysvětlit symbolický charakter abstraktní malby a plastiky, hudby či architektury.

Mohl ale zmínit i další důležité použití tohoto pojmu týkající se všech uměleckých děl, jehož symbolický charakter by se také bez pojmu exemplifikace špatně vysvětloval. Mám na mysli umělecký styl či stylistické vlastnosti uměleckých děl, o kterých Goodman pojednává ve *Způsobech světatvorby*. Na str. 41-42, kde autor vysvětluje tři základní módy symbolické funkce, zmiňuje obrazovou reprezentaci a popis jako druhy reference spadající pod denotaci. Pro úplnost mohla být zmíněna i notace, diagramy a citace, které pod denotaci také spadají.

4. Estetickou zkušenost zažíváme nejen při kontemplaci uměleckých děl, ale i při vnímání krás mimouměleckého estetična. Je podle autorova názoru Goodmanovo opomenutí estetiky přírody vážným nedostatkem jeho teorie estetické zkušenosti? Vztahoval by se Goodman ke krásám přírody (respektive k objektům, které nejsou artefakty) jako k něčemu co má referenční charakter? A jak je tomu u Mukařovského? Řekl by například, že Vysoké Tatry k něčemu odkazují? K čemu?
5. Jak vysvětluje Jan Mukařovský referenční charakter abstraktního umění? K čemu odkazují hudební skladby, abstraktní obrazy či architektonická díla. Je dle autorova názoru Mukařovského vysvětlení adekvátní?
6. Co si máme představit, pod Mukařovského pojmem „skutečnost jako celek“ ke kterému má odkazovat estetický znak anebo pod pojmem „vztah člověka k veškerenstvu“. Jaký mají tyto pojmy explanační potenciál?